

Geheime diensten

Toen A. H. J. Lovink, de vroegere secretaris-generaal van Gerbrandy's departement voor algemene oorlogvoering van het koninkrijk, in '48 verhoord werd door de Enquêtecommissie van de Tweede Kamer welke bezig was een onderzoek in te stellen naar de werkzaamheden van de Nederlandse geheime diensten die van Londen uit geopereerd hadden, zei hij op een gegeven moment: 'Het is een akelig ding, maar in dit vak bestaat een grotere afgunst dan in welk vak ook ter wereld'¹; mr. L. A. Donker, voorzitter van de subcommissie welke het onderzoek uitvoerde en voor welke Lovink als zeventiende getuige verscheen, voor de tweede maal al (er zouden nog honderdvijftien andere getuigen volgen), merkte toen droog op: 'Dat is ons wel duidelijk geworden.'

Lovink had gelijk. Rivaliteit komt in het menselijk bedrijf maar al te vaak voor, maar zij wordt in het werk van een geheime dienst menigmaal ten top gedreven, *a fortiori* in oorlogstijd. Op de meesten die er bij betrokken zijn, gaat van het geheime werk een prikkelend effect uit: men is ingeschakeld in een geheimzinnig geheel, men weet meer dan anderen, ja men weet dingen welke anderen onder geen beding mógen weten. Dat schept een sfeer waarin men zich, als men daartoe de neiging heeft, belangrijk voelt, waarin men in elk geval belangrijk *is*. Vrij van elke controle door volksvertegenwoordiging of pers kan men een activiteit bedrijven die in bepaalde situaties van beslissende betekenis is. Daar gaat een immense aantrekkingskracht van uit. 'Met een inlichtingendienst', aldus een andere door de Enquêtecommissie verhoorde getuige, mr. S. E. Hazelhoff Roelfzema (de man die in de herfst van '41 van Engeland uit 'de weg via het strand', d.w.z. de weg via het strand van Scheveningen, op touw zette), 'is het een soort van ziekte. Als je daar een pink in hebt, dan wil je er meteen helemaal induiken.'²

Geldt dat al voor een geheime dienst die werkzaam is voor een regering welke van het eigen nationaal territorium uit oorlog voert, nog sterker geldt het voor een die met zijn inlichtingen een regering in ballingschap voeden moet - de regering in ballingschap immers, gescheiden als zij is van haar

¹ Getuige A. H. J. Lovink, *Enq.*, dl. IV c, p. 251. ² Getuige S. E. Hazelhoff Roelfzema, a. v., p. 550.